

Het Verhaal van Woerden

Verhaal 30 – Kunstenaars in Woerden

Jan Kriege (1884-1944)

door Frans Lander

Inleiding

Jan Kriege is een begaafde en gewaardeerde Woerdense kunstenaar die een buitengewoon moeilijke techniek hanteert: drijfwerk waarbij edelmetaal in een bepaalde vorm wordt gehamerd. In 1919 vestigt hij zich in Woerden waar hij tot zijn dood blijft wonen. Hij maakt veel werk in opdracht, in het bijzonder voor allerlei katholieke kerken. Jan is in de jaren tussen de twee wereldoorlogen een zeer succesvol kunstenaar. In de Tweede Wereldoorlog weigert hij zich aan te sluiten bij de *Kultuurkamer*, waardoor hij over steeds minder materiaal kan beschikken en daardoor nauwelijks kan werken. Daarom gaat hij vanaf 1940 lesgeven om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien.

Levensloop

Jan Kriege wordt in 1884 geboren in Woerden als zoon van een klompenmaker. Als jonge man werkt hij in de klompenmakerij. Wanneer hij vijftien jaar is, sterft zijn vader en neemt Jan het bedrijf over. Hij is daar niet tevreden mee want hij wil liever edelsmid worden.

Zelfportret – tombak – (Nationaal Archief)

Daarvoor gaat hij in de leer bij de edelsmid *Carel Begeer* (1883-1956), werkzaam bij *Van Kempen en Begeer*, een befaamd edelmetalenbedrijf in Voorschoten. Daar leert Kriege veel technieken, zoals tekenen, medailleren, ciseleren, kloppen, drijven en monteren. In 1914 verhuist hij naar Den Haag waar hij overdag werkt bij de firma *Cuprera* en 's avonds lessen volgt aan de *Academie van Beeldende Kunsten*.

Zijn leraren zijn *J. van Goor* en *R.P. Göbel*. In 1919 behaalt hij zijn meester-examen met een reliëf van de afgebeelde veer. In hetzelfde jaar vestigt Jan Kriege zich als edelsmid in Woerden. Hij maakt dan gebruiksvoorwerpen en sieraden. Hij is heel succesvol en krijgt verschillende tentoonstellingen, onder meer in Rotterdam en het *Stedelijk Museum* in Amsterdam, maar ook in het buitenland. In Parijs wordt zijn werk meermalen bekroond. Zijn werk wordt in de jaren twintig van de vorige eeuw verkocht via beroemde warenhuizen als *Metz en Co.* in Amsterdam.

Veer (1919) – meesterproef van Jan Kriege – Stedelijk Museum Woerden

Hij werkt vaak in opdracht voor overheidsinstellingen, katholieke kerken en particulieren. Veel van zijn werk wordt helaas vernietigd tijdens het bombardement van Rotterdam in 1940. Hij neemt dan juist deel aan een expositie in *De Distel*. Tijdens de oorlog wordt zijn leven als zelfstandig kunstenaar moeilijker omdat hij weigert lid te worden van de door de Duitse bezetters opgelegde Kultuurkamer. Zodoende krijgt hij steeds minder materiaal om mee te werken. Hij gaat daarom lesgeven om in zijn levensonderhoud te voorzien. Hij overleeft de oorlog niet en overlijdt in 1944.

Zijn werk

Jan Kriege werkt veel met *tombak*. Dat is een samensmelting (legering) van 15% koper en 85% zink. Zinklegeringen worden al eeuwenlang gebruikt. In het Midden-Oosten kent men rond 1400 voor Christus al legeringen van zink. Ook in India wordt het dan al toegepast. Het is relatief goedkoop materiaal dat zich gemakkelijk laat bewerken met een drijftechniek: het hol of bol op- of uithameren van een plaat metaal. Meestal worden gebruiksvoorwerpen, zoals vazen en schalen, uit één grote plaat gehamerd. Het is in verschillende kleuren te maken. Het werk van Kriege heeft meestal een bronzen kleur.

Vaas (1937) - Museum Boymans van Beuningen

De meester weet deze oude ambtelijke techniek te koppelen aan een geheel eigentijdse vormgeving. Een voorbeeld is de 70 centimeter hoge vaas van het museum *Boymans van Beuningen* in Rotterdam. Deze vaas heeft een moderne, maar tegelijkertijd natuurlijke uitstraling.

Hij is uit één plaat gemaakt. Jan gebruikt daarvoor verschillende hamers met een platte of bolle kop. De plaat wordt op een onderliggende ijzeren bol op de werkbank gedrukt. Hoewel de techniek nu wat gedateerd lijkt, vooral door de nogal donkere kleur, is het werk van hem zeer bekend en wordt goed verkocht. Kriege maakt ook portretten in tombak.

Portret (ca 1935) - Stadmuseum Woerden

Stadmuseum Woerden beschikt over een fraai portret van dominee *K.J.P. Keuning*, een predikant uit Woerden.

Dit werk is een bewijs van het grote vakmanschap van Jan Kriege, want hij hamert het uit één grote plaat tombak. Een schitterend portret van een nog jonge dominee. Dominee K.J.P. Keuning begint zijn loopbaan in de Evangelisch Lutherse kerk. Later wordt hij predikant in Alkmaar en Woerden. In 1944 gaat hij over naar de Nederlands Hervormde kerk. Hij overlijdt in 1975 te Santpoort.

Dat Jan Kriege ook een vaardig zilversmid is, bewijst de zilveren broche in de zogenaamde *Art Deco* stijl, een sobere stijl die vooral in het begin van de twintigste eeuw in de mode is. Ook deze broche is gehamerd, maar de tombak is vervolgens verzilverd.

Broche – zilver – Art Deco stijl (1920)

Zowel Stadsmuseum Woerden als het museum Boymans van Beuningen (Rotterdam), het *Centraal Museum* (Utrecht) en *Kröller-Müller Museum* in Otterlo hebben werk van Jan Kriege in hun collectie. Waarmee maar weer eens bewezen is dat Jan Kriege tot de grote Woerdense kunstenaars mag worden gerekend.

Rechten

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van de tekst is toegestaan onder vermelding van "Tekst: Frans Lander, bron: Het Verhaal van Woerden". Het overnemen van beelden is toegestaan voor educatieve doeleinden onder vermelding van "Bron: Het Verhaal van Woerden", en verder met uitdrukkelijke toestemming van Stadsmuseum Woerden. Ondanks onze uitgebreide research kan het voorkomen dat niet alle rechthebbenden van een gebruikte afbeelding zijn benaderd. Bent u rechthebbende? Neem dan zo snel mogelijk contact op met Stadsmuseum Woerden.